

Ч. 16

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

УКРАЇНА ПРОБУДЖУЄТЬСЯ	1
ПРИВІТАННЯ ДЕСЯТІЙ СЕСІЇ УНРАДИ	4
ВІСТІ З УКРАЇНИ:	
«СВУ – Суд над переконаннями»	5
ЧИТАЧІ ПИШУТЬ	7
ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ ПОНЕВОЛЕНИХ НАЦІЙ	8
П. ЧУПРИНА:	
«Жменя землі»	9
ЮР. СЕМЕНКО:	
«Нема загрози русифікації української мови»	11
ХИМЕРИ ЮРІЯ СЕМЕНКА	14
ШАХОВИЙ КУТОК	16
В. ОГОРОДНИК (В. ЮСКЕВИЧ):	
Лист із Німеччини	17
ЛЕВ МАЙСТРЕНКО:	
«До проблем вивчення архітектури Гетьманщини»	19
ПАМ'ЯТІ ВАЛЕНТИНИ ТУРКАЛО	29
ПРОТОКОЛ Ц.К. СЗСУ-СП – 16 липня 1989 р.	30
Д. І ЯРМОЛЕНКО І М. КОРНІЙЧУК В ЄВРОПІ	32
ВІДВІДИНИ Ю. СЕМЕНКА В АМЕРИЦІ	33
ЗИНОВІЙ ТУРКАЛО:	
«Міркування»	34

Редактор цього числа:
Зиновій Туркало

Центральний Комітет
Союзу Земель Соборної України – Селянської Партиї
вітає український народ на Батьківщині та еміграції,
духівництво і вірних українських церков,
країнові комітети,
все членство і прихильників СЗСУ-СП
із святом Різдва Христового, з Новим 1990 роком
і бажає всім здоров'я, сповнення добрих задумів
та успіхів у житті.

За статті підписані авторами редакція не відповідає.

UKRAINIAN PEASANT ORGANIZATION
P.O. BOX 564
CATHEDRAL STATION
NEW YORK, NY 10025-0564
USA

Набір і друк: SEMKIW & CEMKIB TYPOGRAPHERS, Downers Grove, IL 60515, USA

diasporiana.org.ua

Ч. 16

1990

**ТОВ. УКРАЇНСЬКОЮ МОВИ
ім. ШЕВЧЕНКА У США
CHICAGO ILLINOIS**

УКРАЇНА ПРОБУДЖУЄТЬСЯ

Вихор подій в комуністичному світі приносить щоденні сюрпризи й несподіванки. Події останніх років, а може й останніх місяців, викликані т.зв. гласністю і перебудовою, показали нетривкість комуністичної системи, яка трималася тільки силою й терором.

Кожна країна східної Європи, стоячи на порозі економічної й політичної катастрофи, шукає нових шляхів до майбутнього. Народи східної Європи, один по одному, відкидають своїх комуністичних проводирів, шукаючи розв'язки своїх проблем у свободі й демократії.

Подивутідним є те, що, в кожній з цих країн, комуністичний провід, бачачи безвихідність становища, передає владу майже без опору.

Якже стоїть справа на Україні?

Советський Союз, як завжди, залишається позаду. Не треба забувати, що гласність і перебудова, почата Горбачовим, має на меті поліпшення економічної ситуації і скріплення могутності Советського Союзу. Але економічної свободи, необхідної для досягнення цієї мети, не можна досягнути без свободи політичної. А політична свобода приведе до розвалу імперії. На втрачення імперії Росія не хоче так легко погодитися. Пам'ятаючи, що Україна виробляє 40 відсотків усієї продукції СРСР і додавши до того значення для Росії потенціялу людського, легко зрозуміти, що без України Росія не може бути великою державою.

Якщо Советський Союз може, порівнюючи безболісно, втратити будь-яку іншу республіку, то без України Росія мусітиме починати довгий процес розбудови свого власного потенціялу.

Беручи все це до уваги, як також степень русифікації деяких частин України (на Україні живе понад 12 мільйонів росіян і іншого, ворожого до України, елементу), треба радіті і дивуватися з тої швидкості, з якою розвивається РУХ.

Як відомо, влітку 1989 р. відбулися Установчі Збори „Народного

Руху України за Перебудову". РУХ, навколо якого згуртувалися всі свідомі елементи України, став її єдиним речником.

Праця РУХ-у, як і треба було сподіватися, відбувається в надзвичайно несприятливих умовах. Місцева влада, партійні органи й органи безпеки залишаються на місцях. РУХ-ові не дають приміщень, нема паперу для друку. Байдужість і несвідомість великої частини населення дуже гальмує справу. Треба подивляти відвагу й ентузіазм усіх учасників і прихильників РУХ-у.

Найважливішим завданням і найпекучішим є тепер вибори до місцевих Рад, які мають відбутися в березні 1990 р. В цих виборах Україна буде складати іспит зі своєї національної зрілості.

За такий короткий час треба сягнути до душі народу, приспаної десятиліттями ворожої пропаганди. Це такий важливий іспит для людей, що тепер живуть на Україні, що він буде іспитом і для всіх нас.

Тепер, коли відбуваються події, на які всі свідомі українці чекали і сподівалися ціле своє свідоме життя, ми не можемо стояти осторонь.

По всіх осередках української громадськості організовуються товариства сприяння РУХ-ові. Ми закликаємо всіх людей доброї волі забути тепер всі політичні й релігійні розбіжності, які нас роз'єднували, і зробити все, що буде в наших силах, для допомоги народові України.

Потреби є величезні. Крім потреби досягнути людей друкованим словом, є ще проблеми екологічні. Тисячі жертв, особливо дітей, потребують медичної допомоги після катастрофи в Чорнобилі й інших екологічних нещастт, які постають як наслідок колоніяльного становища України і хижакського способу господарювання совєтської влади.

Українські діти потребують вітамінів, одноразових шприців та інших медичних приладів, яких влада не може або не хоче дати Україні.

Недавно відвідав Америку депутат Верхової Ради СРСР і, одночасно, голова РУХ-у Києва — Володимир Яворівський. Хоч прибув він сюди на запрошення американських сенаторів, він мав змогу відвідати більші українські осередки і говорити з багатьма діячами еміграції.

Яворівський повіз на Україну 40 скринь медикаментів для дітей — жертв Чорнобиля. Все це було розподілено від РУХ-у, обминаючи офіційні чинники Міністерства народного здоров'я. Дуже показово було, коли швейцарська авіаційна компанія, якою Яворівський від'їхав з Нью-Йорку, довідавшись, що він везе медикаменти для Чорнобильських дітей, сама запропонувала повезти їх безплатно, тоді коли советський Аерофлот взяв повну ціну за багаж з Москви до Києва. Не можна чекати людяності від москалів.

Для України настав тепер критичний час. Не втратмо нагоди допомогти Україні. Приступаймо до осередків сприяння РУХ-ові, жертвуймо гроші, більше як коли. Пишіть до своїх родичів і знайомих на Україні, щоб вони голосували за кандидатів РУХ-у.

10-та СЕСІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

В дніях 17-19 червня 1989 р. відбулася 10-та сесія Української Національної Ради. Нею завершилися довгі і, часом, трудні переговори й погодження між Державним Центром і Конференцією Українських Політичних Партий і Організацій. Проте все закінчилося згодою і сесія відбулася при подивутій співпраці всіх партій. На десятій сесії були заступлені всі партії демократичного бльоку, об'єднані в КУППО. ОУН(р), хоч і не приймала участі в нарадах, мала своїх представників.

Засідання сесії відбувалися в Культурному центрі в Сент-Баунд-Брук-у, штату Нью-Джерзі.

Союз Земель Соборної України — Селянська Партия була активно презентована трьома делегатами. Кожний делегат мав два голоси і заступав неприсутніх. Таким чином СЗСУ-СП мав при голосуванні шість голосів.

Президентом був вибраний Микола Лівицький, віце-президентом Микола Плав'юк, Головою Національної Ради став Михайло Воскобійник, а головою уряду — Іван Самійленко. Представник СЗСУ-СП інж. Зиновій Туркало став членом Президії Національної Ради.

Сесію відкрив Президент УНР в екзилі Микола Лівицький і попросив до головування, на першій частині сесії, найстаршого віком делегата, редактора Івана Кедрина. У своєму слові Президент згадав про переговори з громадсько-політичними середовищами, що до того часу не належали до УНРади. На закінчення прочитав привітання від голови Гель-

сінкської Спілки — Левка Лукіяненка. Вибрані на сесії комісії очолили: верифікаційно-мандатову — А. Степанюк, резолюційну — проф. В. Жила, культурно-наукову — мгр В. Педенко, правничу — інж. М. Герець, фінансову — інж. М. Світуха. Головою Державного Трибуналу обрано проф. Я. Рудницького, а Головну Контрольну Раду очолив інж. П. Крамаренко з членами П. Волосевичем, Ю. Храневичем, В. Клюком і І. Поліщуком.

Сесія закінчилася бенкетом, в якому взяли участь усі присутні делегати і численні гості. Головним промовцем на бенкеті був проф. Л. Винар.

Зареєстрованих делегатів на сесії було 84.

СОЮЗ ЗЕМЕЛЬ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ — СЕЛЯНСЬКА ПАРТІЯ

15 червня 1989 р.

ПРИВІТАННЯ ДЕСЯТИЙ СЕСІЇ УНРади

Центральний Комітет Союзу Земель Соборної України — Селянська Партия, з нагоди відкриття Десятої Сесії Української Національної Ради, вітає Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі з його складовими частинами, ієрархів українських Церков, та всі організації, які стоять в єдиному фронті боротьби за відновлення Української Держави в формі Української Народної Республіки, а також за визволення всіх народів, що поневолені московським імперіалізмом.

Українське селянство завжди було співтворцем добробуту, національної традиції та культури в українському народі, що привело в 1917 році до революції, створення Української Держави, Збройних сил, які геройчно боролися в 1917-20 рр. і не скапітулювали перед ворогами української державності.

Ми віримо, що українське селянство, переживши московську окупацію з її тяжкими наслідками, і надалі збереже і оправдає свої високі патріотичні ідеали в боротьбі за державну незалежність.

Щиро бажаємо Десятій Сесії Української Національної Ради як найкращих успіхів в консолідації всіх визвольних сил на еміграції, аби у відповідний момент ми змогли одностайно допомогти нашому народові в його боротьбі за визволення з підмосковської окупації.

Ю. С. Семенко

Голова ЦК СЗСУ — СП

В. М. Огородник

Секретар СЗСУ — СП

Члени ЦК

„СВУ” — СУД НАД ПЕРЕКОНАННЯМИ
(Провокації сталінських спецслужб проти української інтелігенції)

Під таким заголовком в журналі „Вітчизна” ч.11, 1987 р., що виходить у Києві, була надрукована стаття за підписом Анатолія Балабольченка, працівника прокуратури УССР, що був членом її колегії і начальником управління з нагляду за розглядом кримінальних справ у судах.

Передмову до статті Балабольченка написав заввідділу моралі і права редакції журналу „Вітчизна”, Л. Єфімов.

Свою передмову Л. Єфімов назвав „Зібрання фальшивок у 250-ти томах”.

Обидва автори, аналізуючи політичну й економічну ситуацію в країні, приходять до переконання, що справу СВУ було зфабриковано на місцях, при активній участі Любченка і не без відома Косюра. Основним організатором цього наступу на українську інтелігенцію, при схваленному ставленні центру, був тодішній голова всеукраїнського ДПУ Балицький. Л. Єфімов пише: „Вилазячи зі шкури, щоб догодити Сталіну, організатори процесу влаштували нечуване ще на той час судове дійство. Це був точно розрахований удар по великій групі української інтелігенції, яку обвинувачували в усіх смертних гріхах, і передусім у змові проти існуючого ладу. Як слушно зазначує автор нарису, навіть у Москві не вірили всім епізодам, котрі інкримінувались підсудним, але наслідки процесу були визначені наперед”.

А. Балабольченко, подаючи численні цитати із щоденника акад. С. О. Єфремова й одночасно нагадуючи про кампанію, яка велася в пресі, має душевний стан майбутнього „голови СВУ”. Наприклад: 17 грудня 1928 р. він записує до щоденника свою розмову з президентом ВУАН — Заболотним, який розповів йому про бесіду зі Скрипником. Скрипник, нібито настроєний проти Єфремова і поводиться дуже воявничо й непримиренно, збирається поставити Єфремова на коліна, якщо той не розкається і не попросить прощення. Єфремов для себе вирішує: „Навколішки я не стану, каєтись не буду, отже — перспектива вияснюється: мандрівочка, і мабуть неблизька, пахне . . .”

Як відомо, першим у справі СВУ був арештований студент Павлушков, наймолодший з усіх підсудних. В одному з останніх записів у щоденнику Єфремов зазначає, що таємно одержано записку від Павлушкова з тюрми, де той пише, що його допитують по 12 годин на добу, добиваючись показань на Єфремова, що протистоятись цій силі він більше не зможе.

Протокол допиту Павлушкиова на 260 друкованих сторінках є у справі. Без сумніву, підготований він заздалегідь, а потім обвинувачений лише підписав його. Абсолютно очевидно, що на слідстві Павлушкиков повністю зламався. Добиваючись звільнення з тюрми, він напише заяву, в якій запропонує ДПУ свої послуги як добровільний інформатор: „Я обіцяю в усій дальшій своїй роботі, в усякий час і на кожному місці боротися спільно з органами ДПУ з усіма проявами контрреволюції в усіх її проявах та виглядах. Будучи цілком свідомий усієї відповідальності цієї заяви, я твердим своїм словом та власноручним підписом зобов'язуюся тримати як і саму цю заяву, так і дальший свій зв'язок та одержувані в майбутньому від органів ДПУ відомості і доручення в цілковитій і непорушній таємниці” (дата 23 жовтня 1929 р.).

Переглядаючи процесуальні порушення автор приходить до висновку: „По суті, це був поглум над правосуддям. Та організатори процесу знали, що робили. Інакше справу сфальсифікувати не вдалося б”.

Пленум Верховного Суду УРСР, що відбувся 11 серпня 1989 р., реабілітував усіх, хто був засуджений у справі „Спілки визволення України”, не виявивши в їхніх діях складу злочину.

„Літературна Україна” від 31 серпня 1989 р. надрукувала протест, який 15 червня 1989 р. прокуратура УРСР внесла на пленум Верховного Суду УРСР, в якому поставила питання про припинення кримінальної справи щодо всіх засуджених нею осіб за відсутністю в їх діях складу злочину, тобто про їх повну реабілітацію.

Цей документ, який „Літературна Україна” надрукувала повністю, починається так:

„Згідно з вироком особливого складу суду УРСР від 19 квітня 1930 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації „Спілка визволення України”, були засуджені: . . .” (слідує перелік усіх підсудних з коротенькими біографічними даними. Далі йде перелік процесуальних порушень і істотних суперечностей в свідченнях арештованих). — „Із матеріалів справи видно, що переважна більшість обвинувачених, на момент притягнення їх до кримінальної відповідальності, мала стійкі політичні погляди й переконання, які склалися впродовж багаторічної політичної, науково-просвітницької й культурної діяльності, критично ставилися до окремих збочень у громадському житті й окремих заходів Радянської влади, поміж себе відкрито обговорювали недоліки, властиві соціалістичному будівництву в нашій країні, пов’язуючи їх з державною політикою, проте ці дії самі по собі не спричиняють склад злочину.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст.384, 389 КПК УРСР, прошу (слідує список 45-ти обвинувачених) вирок Верховного Суду УРСР від 19 квітня 1930 р. стосовно — скасувати, кримінальну справу стосовно

всіх засуджених припинити на основі п.2 ст.6 КПК УРСР за відсутністю в їхніх діях складу злочину.

Перший заступник Прокурора УРСР,
державний радник юстиції 2 класу
М. О. Потебенько"

Від редакції: Так вияснюється справа СВУ. Цей найбільший наступ на українську інтелігенцію, що потягнув за собою тисячі жертв по всій Україні, часто використовувався на еміграції для приватних спекуляцій. Сподіваємося, що вище подане покладе край нечесним претенсіям.

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ:

У мене Ваш журнал „Українська земля” православні українці не купують, а тільки үніяти. І то не всі, тільки такі, які цікавляться, як то Доленківська партія буде виганяти їхній патріархат, якого ще нема і невідомо чи й буде, із Української держави, якої не було за часів бл.п. Доленка і сьогодні ще нема. І невідомо, чи ще й буде самостійна Україна, якщо ми й далі підкидатимемо дровець до непогаслого вогнища незгоди і жертимося між собою — робитимемо те, що наші вороги бажають.

П. Середюк, 12.IV.1989 р. Австралія.

Перший український часопис в Австралії, заснований 10.VII.1949 р., „Вільна думка” (The Free Thought, P.O. Box 101, Lidcombe, NSW 2141), відзначаючи вихід свого двотисячного числа, висловлює подяку своїм постійним редакційним співпрацівникам, кореспондентам, а також зарубіжним співробітникам, серед яких названо В. Огородника в Европі.

Редактор „Громади” (Австралія) про „УЗ”

Фотографії СУМ з 1947 р. у Вашому журналі „Українська земля” ч.15 викликають приємні спогади. Спогади про творчу діяльність українців у всіх країнах нашої землі. Тоді ще не було „ми” й „вони”. На мою думку сьогодні „ми” й „вони” домінують в еміграційній діяльності, а тому еміграція стала великим цирком з перебільшеним числом кльовнів.

Г.В. Голокіз

„Українська земля” ч.12, разом з усіма попередніми числами, буде цінним показником для майбутнього дослідника багатогранних держань української політичної еміграції у післявоєнному періоді.

Інж. Василь Михальчук,
за Раду Української Бібліотеки
С. Петлюри в Парижі

ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ ПОНЕВОЛЕНИХ НАЦІЙ В НЬЮ-ЙОРКУ

Як і що року, в липні Комітет Поневолених Націй влаштував демонстрацію протесту проти поневолення Москвою націй Європи, Азії та Південної Америки. Демонстрація-протест відбувається щороку, коли президентом і більшістю губернаторів штатів проголошується „Тиждень Поневолених Націй”.

Активну участь взяли, як і раніше, українці, члени СЗСУ-СП, та ветерани з українським національним прапором.

Згідно з програмою, всі зібрані були на Богослуженні в соборі св. Патрика, де був відслужений молебень за Поневолені Нації. Після того похід помарщував до 72-ої вулиці і Центрального парку, де відбулися протестаційні виступи проти поневолення московським комунізмом та його вислужниками.

Цього року слід відзначити виступ 101-річного колишнього конгресмена Гамільтона Фішера, який сказав, що недалекий той час, коли всі поневолені комунізмом народи стануть вільними.

Українська колона учасників демонстрації з національним прапором. Щит з написом „Україна” тримає гість з Німеччини В. Огородник.

П. Чуприна

„ЖМЕНЯ ЗЕМЛІ”

„Жменя землі” — це легендарне оповідання поета і прозаїка, сина України галицької землі, Клима Поліщука, який на початку 1920-их рр. виємігував за океан. В 1924 р., як і багато інших письменників, повернувся на Україну під час т.зв. НЕП-у (Національна Економічна Політика), яку запровадив був Ленін. Ось і в наслідок цієї політики, на Україну повернувся Клим Поліщук. Його легендарні оповідання друкувалися на сторінках на той час відомих газет і журналів. Та по 1930-их роках його доля невідома, як і багатьох інших інтелектуалів, знищених жорстоким терором сталінського культу.

Легендарна повість сина української землі Клима Поліщука „Жменя землі” як на еміграції, так і на рідній землі України і на сьогоднішній день не втрачає своєї актуальності, бо в ній показано найяскравішу ідейну спрямованість українського народу в його боротьбі за свою незалежність і самостійність.

У своєму творі автор показує одне з галицьких сіл над Золотою Липою під час Першої світової війни. Замрячені осінною негodoю поля, дорогою тягнуться довгою низкою драбинчасті вози вигнанців. На маленькому подвір'ї край села, стойть, запряжений парою коней, віз. Перед далекою дорогою вся родина зайшла в хату і посідала на лавках. В цей час до хати входить дід: він тримає в руках повну миску свіжої землі і, перехрестившись, мовчки ставить її на стіл. — З давніх-давен український звичай велить: коли хто йде в далеку дорогу, то бере зі собою жменю рідної землі. Звідки взявся цей звичай, дід не міг сказати, але як розповідають старі люди — він встановився з того часу, коли занепало Галицьке князівство.

Давно, дуже давно в Галичину вдерлися вороги і стали нищити її. Як хмара насувалися вони на Галич. Військо і народ боронилися завзято, але ніхто не мав впевненості в перемогу. Один лише чернець Іриней знов, що перемогу можна досягти після благословення та якогось знаку з рук великого Святця, що живе в печері Київських гір. Отож убраўся він у просту свиту і подався в дорогу. Поблизу Галича до нього приєднався Лицар, і так вдорозі щодня до нього приєднувалися все нові люди — у дорогих жупанах і сірих свитах. Спільна думка про безсталання своєї батьківщини об'єднувала їх спільним духом віри. Так вони нарешті й добралися до печери Старця, котрий жив у Київських горах, та стали його просити, щоб він зглянувся над ними і допоміг визволити Україну з ворожої неволі.

Великий Старець оглянув їх усіх проникливим зором і вирік: „Брати мої! Бачу, що привело вас сюди одне бажання й одна віра, але чи має хто при собі хоч грудочку тієї землі, за яку ви просите?” Чернець вийняв із-за пазухи вузлик, розв’язав його і висипав на долоню великого Старця жменю галицької землі. „Чи ще маєте з собою землю?” — знову спитався великий Старець, пильно розглядаючи стомлених прочан. Усі стояли мовччи, бо ніхто з них, виrushаючи вдорогу, не догадався взяти з собою навіть одну пучку рідної землі. Мовчки стояв і славний Лицар, бо ж він, змагаючись досі на своїй землі, думав, що тільки в ньому була його сила. Тоді великий Старець стиснув у своїх долонях жменю галицької землі і з неї потекла кров. Вражені подорожні впали на коліна і стали молитися; молився з ними і великий Старець. Молилися довго, а потім Старець їм сказав: „Брати мої! Благословляю вас на боротьбу, але знаку на перемогу дати іншого не можу від того, який ви вже бачили самі. За те, що ви, ідучи просити за свою землю, забули її взяти до свого серця, будете боротися за неї доти, доки з кожної жмені чорнозему не потече струмок крові, а зожної грудки землі не витікатимуться останки Прадіда, Діда та Батька. Аж тоді, як кожний крок галицької землі стане тілом галицького народу — настане година визволення і прийде вона НЕСПОДІВАНО. Ідіть собі і віруйте так, як ви віруєте, але не забувайте, що змагаючись за волю своєї землі, завжди майте її коло свого серця”.

Під „жменею землі” треба розуміти оту денационалізацію і русифікацію України, яка, в наслідок 70-тирічного сталінсько-брежневського жорстокого терору, знайшлася чужою на своїй власній землі.

ВІДНАЙДІТЬ СВОЮ РІДНУ МОВУ, ИСТОРІЮ, пізнайте ХТО ви є, КИМ і ЗА ЩО ЗАКУТІ. Тоді, як писав автор Клім Поліщук, прийде година визволення НЕСПОДІВАНО!

Список жертвовавців на видавництво „Української землі” і на участь СЗСУ-СП в 10-ій Сесії Української Національної Ради.

Бажуль	50.00
Могиліна	25.00
Нешта	200.00
Омельченко	100.00
Панасенко	50.00
Семенко (100 Н.М.)	52.00
Туркало	200.00
Ярмоленко	500.00
Ящечко	200.00
Красвий К-тет з Німеччини	300.00

Загальна сума видатків на 10-ту Сесію УНР була 529.28 дол.

ЗНОВУ ТОВЧУТЬ ВОДУ В СТУПІ: В УКРАЇНІ „НЕМА ЗАГРОЗИ РУСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ . . .”

„Українські Вісті”, ч.42/1988, рівно три роки після першого запевнення („УВ” ч.42/85), що „під сучасну пору немає загрози русифікації української мови”, знову впевнено повторюють цю свою віру в редакційній статті під заг. на дві шпалти „Химери Юрія Семенка”. Стаття має 155 рядків, 99 з яких — передрук сказаного три роки тому, 35 рядків — не до теми про русифікацію, а про СВУ.

„УВ” у цій своїй статті беруть на своє озброєння П.В.Феденка. Цього українського політика вони („УВ” з 23.11.56), зараховуючи до агентів, вартих знищення, нещадно щельмували. 8.2.57 П.В.Феденко, з яким я уже перебував понад десять років у приятельських стосунках, не зважаючи на наші протилежні політичні погляди і значну різницю у віці, писав мені з Лондону, що за ту „образливу напасті” подав на „УВ” до суду в Новому Ульмі і назвав адвокатові мене своїм відпоручником. Тільки після моїх наполегливих прохань і порад не виносити „революційно-демократичного” бруду до німецьких установ, П.В. погодився припинити процес. У кількох наступних листах (із понад восьмидесяти), як і в розмовах, П.В.Феденко висловлювався критично про СВУ, але обходив мовчанкою запитання, як він на чужині міг знати, що такої підпільнії організації в Україні не було. Помилковий погляд провідного українського соціяліста зрозумілий: він разом з І. П. Мазепою, головою уряду УНР на батьківщині, виступав за незалежність української політики і тому проти екзильного уряду УНР в Варшаві, що мав зв’язок із членами СВУ. Крім того, СВУ, у складі якої хоч і були колишні активні соціялісти, до соціалізму ставилися негативно. „УВ”, відходячи від теми про русифікацію наказово радять „примиритися з тим, що на процес СВУ є два погляди”. В дійсності ж процес СВУ всі українці одностайно розглядають як дію ГПУ для легалізації винищення української національної інтелігенції. Підручними у виконанні цього злочину ГПУ були також М.Скрипник, М.Хвильовий, В.Сосюра — ідеали еміграційних націонал-комуністів. „Є два погляди” не на процес СВУ, а чи 1) була така спілка підпільно діючих антикомуністів, чи 2) СВУ створило ГПУ з провокативною метою винищенння української інтелігенції. Діяльність підпільнії організації і процес над частиною її членів — то дві різні речі. Це мусіли б розуміти також „грамотні і чесні” „УВ”. По-друге, навіть якщо б було не два, а тисячу і два погляди — на один більше, ніж арабських казок у „1000 й 1 ніч” — на заснування СВУ, то ворожбітів („одні з них вважають” — „УВ”) не можна ставити поряд із засудженими ГПУ за творення СВУ й діяльність у ній — В. А. Доленко, співзасновник УАПЦ, „філіялу” СВУ, Наталя

Павлушкива, сестра М. Павлушкива, знищеної за створення СУМ для протидії комсомолові, О. Калиник, автор капітальної праці „Що несе з собою комунізм”, проф. Ю. Бойко та багато інших, які опинилися на еміграції. Не мішайте, — говорять у народі, — яєшню з Божим даром!

Та повернемося до основної теми. Чи слухне твердження комуністичної пропаганди, повторюване „УВ”, що „під сучасну пору немає загрози русифікації української мови”? Домовимося також про значення слів, уживаних „грамотними і чесними”, до яких „революційні демократи” у резюме своєї статті заражують лише своїх однодумців, називаючи опонентів, людей інших переконань, „здатними на всякі несуспітні химери” — провадяТЬ „дискусію” комуністичну за формою, русофільську змістом. (Нагадаємо: перше звернення ЧК було спрямоване до чесних громадян! . . .)

Химера: фантазія, вигадка, бред, вияв хворобливого мислення, що найменше — нісенітниця.

Русифікація: насильне уподібнення всіх національних прикмет — музики, звичаїв, навіть одягу, а насамперед мови — до російських.

Промовистими свідками узаконеної, послідовно безоглядної і нещадної русифікації української мови є словники та шкільні підручники, що є нормою, законом для всіх інституцій масового впливу й інформації в УССР — школа, театр, преса, радіо, телебачення. З метою збіднення української мови й наступної облегченості її русифікації здійснюються постійне витиснення або заміна українських ідом,, приказок, прислів'їв, т.зв. „крилатих виразів” — усього того, що надає своєрідної краси, неповторності висловленої думки.

Он як напр. перекладають німецьке прислів'я „Er kann nicht bis drei zählen” (дослівно: він не може до трьох рахувати): „Не понімає ні ,бе’, ні ,ме”, хоч маємо кольоритного відповідника: „Трьом свиням порівну їсти не поділити” („Німецькі прислів’я та приказки. Посібник для учнів старших класів та студентів вузів”, В-во „Радянська школа”, Київ, 1963, ст.13). Або ось до німецької приказки „Auch unser Weizen wir einmal blühen” (дослівно: Також наша пшениця буде половіти, дозріє) наводить російський аналог „Будет и на нашей улице праздник”, який слово-слово подають по-українськи: „Буде і на нашій вулиці свято” (ст.36), замість виразно українського „Засвітить сонце і в наше віконце!”.

Згадаймо, як актив комсомолії України горланив на всі заставки „Летом сталінським орлиним вождем показує нам шлях!” („Пісня про Сталіна” в перекладі М. Рильського). Тепер це слово літ-летом загнане в тупик, відіпхнуте на друге місце після російськоподібного політ (рос. полет), яке в родовому відмінку звучить точнісінько так само, як російське: польоту. („Українсько-російський словник”, т.ІІ, ст.452, „Російсько-

український словник”, т.ІІ, ст.578. Обидва словники — в-ва Інституту мовознавства Академії Наук УССР). Гелікоптер (рос. вертолет-вертолетом) „РУС” (т.І, ст.105) тепер називає як вертоліт-вертолітом. Написання цих, а також багатьох інших слів, відмінні, але вимова однакова, цілковито тотожна. А оскільки люди більше говорять, ніж пишуть, то слова російського звучання набувають повного громадянства в живій українській мові, витісняючи українські. В „Українсько-німецькому” словнику (В-во „Радянська школа”, Київ, 1983) **абетка** витіснена азбукою (ст.11), літера — буквою (29), **волоцюга** — бродягою (27), швидкий — **бистрим** (22). В підручнику фізики для середніх шкіл УССР **швидкість** замінена на **скорість**. „Німецько-український словник” (В-во „Радянська школа”, 1978) Krankenkasse (ст.550) касу для **хворих** перетворює на російськоподібну **больничу** касу, а Hose перекладає як **штани**, **брюки**. Ці брюки „РУС” (т.І, ст.80) узаконює як українське слово, що незабаром витіснить **штани** на друге місце з обов’язковим до виконання поясненням: „Вживаетсяся рідко”. Нехай „грамотні і чесні” з’ясують: це русифікація українських штанів чи української мови? . . .

Створене недавно в Україні Товариство шанувальників української мови ім. Т. Шевченка схвалило програму „активної протидії засміченню рідної мови, протиставлення „суржику”, розуміючи під цим обережно й деликатно висловленим запровадженням російських слів — **русифікацію** української мови. Якщо не протидіяти засміченню нашої рідної мови російськими словами, не протиставитися суржику, то згодом витісниться з ужитку вся зрусифікована ними українська мова, і її місце займає досконалій оригінал. Витіснення українського елементу з української мови і витіснення української мови з усіх галузей життя в Україні, то два боки тієї самої медалі — русифікації.

Українці у вільних умовах чужини мають можливість створити комісію для дослідження стану української мови в Україні, зареєструвати заборонені, вилучені, нерекомендовані, витіснені, зіпсуті слова — калічення одного з найбільших скарбів народу, протидіяти сталій і нещадній русифікації. Твердження „УВ”, що „загрози русифікації української мови там нема” є видозміненим продовженням їхньої пропаганди про (цитуємо) „більшу прогресивність комунізму порівняно з націоналізмом”, про „нешкідливість націонал-комунізму”, що „націонал-комуністи були частиною народнього змагання за державність” і т.д.

На закінчення — українське прислів’я, яким можна охарактеризувати статтю „Українських вістей” „Химери” і що своїм змістом відповідає афоризмові російських авторів, поставленому „УВ” на її початку: „З брехні люди не мрутъ, та вже їм більше віри не ймуть!”.

Юр. Семенко

ХИМЕРИ ЮРІЯ СЕМЕНКА

(„Українські вісті”, ч.42 (2821), 6.XI.1988 р.)

Збрехавши раз,

Xто ж тобі повірить вдруге?

Кузьма Прутков

Український католицький часопис *Америка* помістив у ч. 111 за 4 жовтня ц.р. статтю Юр. Семенка „Недоречні роздуми”, в якій, між іншими закидами на адресу німецької і російської преси, згадав він „незлім” словом і „українських революційних демократів”, які „переклали на українську мову, видали і поширили розкішною книгою прислане з України советське плюгавство ,Ненько, моя ненько”.

Про цю книжку свого часу вже багато писалося і навіть панові Семенкові, здатному на всякі несусвітні химери, слід було б примиритися з тим, що на процес СВУ на еміграції є два погляди: прихильники одного з них вважають, що цей процес, як і багато йому подібних в СССР, був спеціально задуманий і підготований тодішнім ГПУ для винищенння української інтелігенції (цього погляду дотримувався, між іншим, і покійний не революційний демократ, а соціяліст Панас Феденко), а інші, між ними й Семенко, вважають, що Спілка Визволення України таки була і що на процесі в Харкові на лаві підсудних сиділи люди, які таки створили СВУ і мали намір повалити советську владу, відновивши на її місці владу УНР. Хто ж має рацію? Лише повалення советської влади і архіви (якщо збережуться) покажуть нам, на чиєму боці є правда.

Та найбільше здивувало нас твердження Семенка в цій статті, що „еміграційні ,революційні демократи’ йдуть у руслі советської політики й твердять, що ,під сучасну пору немає загрози русифікації української мови’ (Українські вісті ч.42, 1985)”.

Щоб спростувати безглуздий закид Семенка, подаємо уривок із статті, яку він має на увазі. Назва статті — „Про нашу мову”, автор — Віктор Поліщук. Під заголовком чорним по білому — (Запрошення до дискусії). Ось цей уривок:

„Мова — один з найголовніших атрибутів нації. Українською мовою сучасної української нації є мова українського народу, що живе в Україні. На зформування цієї мови українська діаспора не має істотного впливу. Вершиною сучасної української мови є літературна мова, яку майже виключно плекають українські радянські письменники. Чи не найкращим зразком цієї мови є творчість Михайла Стельмаха.

Мова української діаспори зdomінована галицьким діялектом з домішкою холмського, буковинського, лемківського тощо говорів. Ця мова

сперта на, від півстоліття не вживаний на Україні, „харківський” правопис. Вона настільки різничається від вживаної української мови в Україні, що годі говорити про єдність тих двох мов.

В обличчі загрози русифікації України **стратегічною метою** української нації повинна бути боротьба за привернення і збереження та розвиток української мови в усіх ділянках сучасного державного, громадського, господарського, наукового, технічного тощо життя України, щоб у майбутній вільній українській державі не було жодної проблеми з вживанням української мови у названих ділянках життя, як засобу державного спілкування громадян.

Щоб досягнути названу стратегічну ціль, слід стосувати відповідну **політику** збереження і розвитку української мови. Постає питання: яку мову слід (і є об'єктивна можливість) зберігати — ту, яка зформувалася в Україні, з її правописом, мовним фондом; чи цю, яка домінує в українській діаспорі, з її, незнаним українцям в Україні, правописом? З якої, отже, позиції боронити українську мову?

У зв'язку зі сказаним тут висуваю дві тези: 1) під сучасну пору немає загрози русифікації української мови. Існує, натомість, загроза витіснення української мови з державного, господарського, громадського, культурного тощо життя, а то й з побуту українців і замінення її російською мовою; 2) українська мова української діаспори не має перспектив розвитку і вона протягом наступного покоління-двох зникне, як засіб спілкування українців в діаспорі.

До першої тези: українська мова настільки стійка, що характерні її риси істотно впливають на мову роджених на Україні росіян (напр. Л. Брежнєв). Кілька десятків російських слів, які увійшли до фонду української мови і стали українськими словами (напр. російське „здравствуйте” — українське „драстуйте”), декілька неприродних для української мови правописних форм (хокей, Хельсинки) — не вирішують про русифікацію української мови. Щодо правопису „ля” — „ла”, то вся Україна, в тому й сучасне покоління Галичини, говорить „лампа”, „клас” тощо. Це ж торкається звука і букви „г” та вимови у родовому відмінку: „крові, імені, користі” тощо. Такі є факти, а фактів не можна не брати до уваги.

Істотною, просто смертельною загрозою для української мови є її витіснення з усіх ділянок життя в Україні. Вже тепер російська мова витіснила українську з державно-адміністративного, господарського, наукового життя України. Наша мова є в процесі витіснення її з вищого, середнього, початкового шкільництва, а навіть з дитячих садочків. Українська інтелігенція в містах, з огляду на переферації російсько-мовних спеціалістів, масово починає вживати російську мову, як мову спілкування між собою, навіть дома.

До другої тези: аналіз ситуації веде до висновку, що безглуздям було б боротися сьогодні за вживання в сьогоднішній Україні, в її державному, господарському, науковому тощо житті мови української діаспори з її правописом. Сьогодні оптимальною метою може бути лише боротьба проти витіснення української мови, мови, яку репрезентують сучасні українські письменники, нечисленні науковці, педагоги.”

Отже, резюме, зрозуміле всім грамотним і чесним людям: загрози русифікації української мови там нема. Є лише русифікація народу і витіснення української мови з усіх ділянок життя в Україні.

ШАХОВИЙ КУТОК

„Наш клич” (C. Maza 150, Buenos Aires, Argentina) надрукував 29.XII.1988 р. наступну нотатку:

Відзначили українського шахіста Ю. Семенка

Як уже повідомлялося, наш визначний шахіст, учасник першенства УСЦ-АК в 1986 р., автор унікальної книжки „Шахи в Україні”, Юрій Семенко здобув першенство сеньйорів Мюнхену. На святковому зібранні у Мюнхені йому вручили грамоту.

* * * *

Український щоденник „Свобода” (30 Montgomery St., Jersey City, N.J. 07302) в „Спортивних вістях”, редактор Омелян Твардовський, повідомив 25.II.1989 р.:

Ю. Семенко — знову першун шахового турніру.

Як повідомляють шахові відділи німецької преси, також цього року перше-друге місце в шаховому чемпіонаті сеньйорів Мюнхену здобув українець Ю. Семенко. Матч між двома першунами не відбудеться, бо, як легко глузуючи, заявив керівник турнірів обласного шахового об'єднання Мюнхену національний суддя А. Альт, в ССР зараз також два чемпіони, між якими не буде вирішального матчу. Обидвох переможців, старших шахістів Мюнхену, вшанують спільно влітку ц.р. в час шахового конгресу Баварії й вручать їм почесні грамоти.

(от)

ЛИСТ ІЗ НІМЕЧЧИНИ
 („Вільна думка” ч.20/28.V.1989 р., Австралія)

В 1988 р. українська громада в Німеччині, як і всі українці в діаспорі, гідно відзначила 1000-ліття Хрищення Руси-України. Мені не вдалося скрізь побувати. Зокрема шкодую, що не був у Римі (через спеку, яку я не зношу). Все ж, в Нюренберзі, Мюнхені, Н. Ульмі, Штутгарті та інших містах українці прикладали максимум зусиль, аби гідно відзначити знамениту дату. Головне те, що святкування відбувалися соборно. При тому були й недотягнення. Про все це обширно подано в нашій пресі В. Вациком з Нового Ульму та іншими. На окрему увагу заслуговує відзначення тисячоліття хрищення Руси-України в новозбудованому православному храмі м. Генку в Бельгії, про яке обширно написав П. Чуприна в „Шляху перемоги” ч.46/13.XI.1988. Тут я зустрів українців з усієї Європи, декого з Америки й Канади та о. Д. Сеніва з Австралії.

Найнеприємніше в Німеччині те, що вона постаріла. Більше умирає, ніж народжується . . . Як і попередньо, багато говорять про безробіття, а самі ж безробітні тим не турбуються, за винятком малої частини. Останніми роками наїхало багато німецьких родин зі сходу. Поза тим, тут шукають азилю, під різними приводами, втікачі зі сходу, Африки, Азії . . . Все це робить великі труднощі в забезпеченні всім потрібним цих людей, зокрема житлом.

Останні дві летунські катастрофи принесли людські жертви та матеріальні знищення. Все це, разом з екологічними проблемами, негативно впливає на настрої населення, а опозиція вдало все те використовує для повалення уряду в наступних виборах.

Минуло лише кілька місяців, як не стало сл. п. Ф. Й. Штравса, а вже відчувається його відсутність.

На протязі року дещо перечитую зsovетської преси. Зокрема матеріали XIX партконференції 30.VI.1988 р. Зараз багато пишуть про доповіді Горбачова на засіданні президії В.Р. та на 12 сесії В. Р. СССР в Москві. Горбачов у своїх доповідях, як і попередні вожді, багато обіцяє. В дискусіях делегати з України оминають національне питання, за винятком Б. Олійника, який, хоч і не обходиться без „пушкініяди”, виразно називає речі своїми іменами, а саме: майже цілковите знищення пам’ятників української культури, знищення української мови, незнання української історії, екологічні занечищення і т.п. Закликає зберегти те, що залишилося, називає тих, зокрема студентів, які активно беруться за відновлення того, що можна зберегти для майбутніх поколінь. Розпочати друкування творів українських письменників як минулих століть, так і сучасних. У

всьому обвинувачує бюрократів, все ж кожному відомо, що це є курс Москви на знищення нас як нації.

Говорять про те, що зокрема в Україні слабо йде вперед „перестройка”. Треба зрозуміти, що однією з причин є те, що дотепер наслано в Україну до 10 мільйонів росіян. Це люди, які прийшли знищувати все українське, з разом з тим наживатися з праці українського народу. Отже ці люди „встроїлися” і тепер їм аж ніяк не хочеться „перестроюватися”.

Коли взяти до уваги всі разом виголошені доповіді й дискусії на всіх цих зборищах, то видно, що по домовленості ніхто нічого не згадує, які то велетенські засоби витрачено на озброєння, шпигунство, пропаганду, удержання прокомууністичних урядів, комуністичних партій і т.п. в усьому світі. Може колись хтось довідається.

Промова М. Горбачова в ОН про розброєння — це ніщо інше, як засіб приспати Захід та дістати якнайбільше кредитів, які не будуть повернені. Пригадується карикатура в західній пресі з 1960-их рр., як то М. Хрущов на фоні атомової бомби кричить: „кавалерия по домам”. Також сама ціль і тепер: замінити стару зброю на нову. Все ж західні капіталісти та різні наївняки і цим разом хочуть рятувати російську імперію своїми позичками, не дивлячись на те, що під тиском поневолених народів вона починає тріщати.

У „ВД” (19.VI.1988) поміщено інформацію „Жидівська еміграція”, де радиться допомагати жидам в еміграції з України і цим самим зробити добре діло євреям-жидам, а ще краще нам. Мені здається, що якби так дійсно сталося, то одні за другими, чи навпаки, дуже шкодували б і сумували.

З великим жалем ми довідалися, що 8.VIII.1988 р. в Мельбурні померла Індра Сірко. Ми ті, що прочитали роман авторки „Голос крові”, висловлюємо глибоке співчуття мельбурнській громаді і дякуємо п. Д. Нитченкові за теплу згадку про Покійну.

З великим зацікавленням прочитав книжку Леона Васілевського п.з. „Україна та її проблеми”, видану в 1911 р. польською мовою зі змістовою передмовою М. Цюрака. Згадана книжка спричиниться для покращання польсько-українських взаємин. Треба завдячувати п. Б. Подолянкові за переклад на українську мову. Зокрема треба прочитати цю книжку тим, хто думає, що чужинці про нас нічого не знають.

Можна було б написати ще багато чого, але цим разом кінчаю.

Бажаю Вам і співпрацівникам „В.Д.” всього найкращого в 1989 році.

B. Огородник (Юскевич)

Лев Майстренко

ДО ПРОБЛЕМ ВИВЧЕННЯ АРХІТЕКТУРИ ГЕТЬМАНЩИНИ XVII-XVIII ст.

Вступ

Християнство прийшло на Україну ще за апостольських часів. Його закріпили греки на берегах Чорного моря і, треба думати, дехто з місцевого населення приймав нову віру. Та все ж хрещення України-Руси в 988 р. було офіційним удержанням нової релігії і початком руїни поганської культури наших предків. Ця подія мала також вирішальний вплив на той шлях, яким пішов розвиток української архітектури. Можна ствердити з певністю, що якби християнство затрималось на кілька століть, українська архітектура мала б сьогодні інший характер. Поза всяким сумнівом старослов'янські елементи архітектури наших пращурів стали б її основою.

Але так не сталося, і греко-візантійські та інші європейські впливи визначили її дальший шлях. Архітектурний процес не є явищем ізольованим, хоч це не означає, що українські будівничі були сліпими наслідувачами чужих зразків. Його творчий дух перетравлював ці впливи і достосовував їх до своїх потреб і смаків, створивши свій унікальний архітектурний стиль та розгорнув небувале до того часу будівництво. Це будівництво досягло своего розквіту в період Гетьманщини.

Досліди над цим періодом ще не закінчені. До цього часу дискутується питання про те, чи т.зв. „козацьке” або „українське” барокко можна вважати самостійним архітектурним стилем, чи воно є наслідуванням європейського барокко. Відповіді на ці питання дають, до деякої міри, праці, які з'явилися на Україні в 60-их і 70-их рр. під час т.зв. „відлиги” і які послужили джерелом для цієї статті.

Однією з цих праць була випадково придбана книжка академіка Михайла Цапенка, видана в 1967 р. в Москві російською мовою видавництвом будівельної літератури під назвою „Архітектура Левобережной Украины XVII-XVIII веков” (наклад 3,000 примірників). Захопившись цією темою, я почав вивчати архітектурні й історичні джерела про часи Гетьманщини.

Тут треба зробити невеликий відступ про ті обставини, в яких доводиться працювати дослідникам в Советському Союзі. Обставини мінялися багато разів за 70-річну історію советського режиму. Це треба мати на увазі, користуючись підсоветськими виданнями.

Наприклад, в 20-их рр. в школах України про гетьмана Івана Мазепу писали, що хоч він і належав до класи феодалів, яка експлуатувала

селянство, проте був національним героєм, бо боровся за національне визволення України від царату. В 30-их рр. Мазепа був уже „зрадником”, а представник царату цар Петро І. став героєм. Тоді ж російський історик Н. Покровський в книжці „Об Україні” згадує про битву під Конотопом, в якій гетьман Іван Виговський розгромив 100-тисячне московське військо. Сьогодні про цю видатну історичну подію не згадується взагалі, навіть в „Українській Радянській Історичній Енциклопедії”. Зрештою, сьогодні для мешканців України української історії, особливо періоду Гетьманщини, не існує. За короткий час „відлиги” 60-их рр. було тимчасово дозволено деякі „вольності” 20-их років. Саме тоді з'явився цілий ряд цінних книжок про архітектуру і мистецтво часів Гетьманщини.

Це тривало дуже коротко. За час брежньовської реакції було ліквідовано більшість українських шкіл, поруйновано багато історичних пам'яток, а історію України зведенено до історії російського комунізму на Україні.

Сьогодні, користуючись з „гласності” і „перестройки”, вимушеної банкрутством советської системи, знову з'явилася нагода, яку українські учені на рідних землях, з подивутідною відвагою використовують для захисту української мови й культури. Треба очікувати, без сумніву, нових праць і в галузі української архітектури. Будемо сподіватися, що ця нова „відлига” буде тривати довший час і на її місце не прийде, як це було не раз, нова хвиля реакції російського червоного фашизму. Досі, на протязі тяжких років московської окупації нашої батьківщини, відбувається культурний геноцид нашої нації.

В наслідок цього збереження нашої спадщини стає першочерговим завданням кожної людини, яка уболіває долею нашого народу. Мимоволі відбувається політизація науки, яка стає зброєю в боротьбі за саме існування нашого народу.

Книжка Степана Гаранущенка „Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України” (наклад 10,000 прим.) була готова до друку ще в 30-их рр., але побачила світ лише в 1976 р., вже після смерті автора, з надзвичайно цінною передмовою Г. Логвина. Автор застосовує суперечливий методу в своїй праці. Він подає виміри, докладний опис, рисунки, фотографії всіх доступних йому церков Лівобережжя, більшість з яких вже не існують. Він запровадив також класифікацію церков за стилем і школою. Це надзвичайно цінний і унікальний матеріал для майбутнього дослідника. Книжка П.Г.Юрченка „Древ'яна архітектура України”, Київ, 1970 р. (наклад 7,000 прим.) розрахована на широкого читача і подає генезу й опис дерев'яної архітектури в популярній формі. Це дуже корисна і ясно написана книжка. Одним з найбільше цікавих дослідників українського мистецтва, а зокрема архітектури, є Григорій Логвин. Його чудова праця „По Україні — стародавні мистецькі

пам'ятки”, Київ, 1968 р. (наклад 15,000 прим.) відзначається мистецькою глибиною на тлі докладно висвітленої історії. Автор ніби подорожує з читачем по всіх українських землях і знайомить читача з мистецькими скарбами України, нав'язуючи їх до історичного тла в цілому і до місцевих особливостей зокрема.

Друга книжка Логвина, видана російською мовою в Москві в 1963 р., „Украинское искусство” (наклад 10,000 прим.), насичена глибоким українським патріотизмом і гордістю за нашу культуру. Автор зумів в досить сконденсованій формі подати історичне тло і приклади українського мистецтва від княжих часів до кінця XVIII ст. Вже згадана праця Михайла Цапенка є, мабуть, чи не найбільш ґрунтовною науковою працею про архітектуру Гетьманської доби. В ній автор аналізує всі види монументального цегляного будівництва, як будівельних ансамблів, монастирів і історичні підстави містобудування.

Застосовуючи наукові архітектурні критерії, автор класифікує споруди щодо способу будівництва і мистецького стилю. Книжка Цапенка, без сумніву, стане джерелом для багатьох майбутніх праць у цій ділянці. На жаль, всі вищезгадані автори мусять бити чолом „старшому братові” і наголошувати прогресивність „возз’єднання” України з Росією.

Найбільше офіційно ідеологічно витриманою є праця Цапенка, хоч він компенсує це стисло науковим підходом. Він пише: „Клясовий характер суспільних взаємовідношень між козацькою старшиною, простим козацтвом і місцевим людом є очевидним. Проте треба пам’ятати і про те, що в цих взаємовідношеннях, природно, не було національного гноблення . . .”. В іншому місці він пише: „. . . російський самодержавний уряд стремить до ліквідації навіть відносної автономії України. Перед козацькою старшиною стояв вибір: перетворитися в звичайне російське дворянство або піти на конфлікт з самодержавієм і потрапити до Сибіру”.

Історичне тло

Доба Гетьманщини тривала від середини XVII ст. до 80-их років XVIII ст. Починаючи від 1648 р. Українська Козацька Держава під проводом гетьмана Богдана Хмельницького зробила можливим розквіт господарського і культурного життя народу. Відбувається остаточне формування української нації на основі територіальнosti, спільноти мови, релігійної єдності, історичної тягlosti від Київської Руси і патріотизму до „отчизни”. Адміністративно країна була поділена на полки і сотні, керовані вибраною козацькою старшиною. Протягом цього часу Україна функціонує в трикутнику ворожого оточення: деспотичної Московщини, шляхетської Польщі і Кримської Орди. Намагаючись зупинити грабіжницькі напади московських воєвод, гетьман Іван Виговський розгромив мос-

ковське військо під Конотопом (1659 р.). Гетьман Петро Дорошенко намагається об'єднати під однією булавою Лівобережну і Правобережну Україну, а гетьман Іван Мазепа намагається, в союзі з Швецією, відновити незалежність Козацької Держави. Не зважаючи на обмежуючі рамки Гетьманщини, Україна в господарському і культурному відношенні перетворюється в передову європейську державу.

Цей процес досягнув максимуму за гетьманування Івана Мазепи і раптово обірвався після поразки гетьмана і його союзника, шведського короля Карла ХІІ, в битві під Полтавою (1709 р.). На Україну впала люта помста московського царя Петра І. Запорозьку Січ підступно захоплено й зруйновано. В адміністрації і в друкарнях забороняється вживання української мови. Місцеве самоврядування підпорядковується контролю Москви. За царювання Катерини ІІ було цілковито ліквідовано інституцію Гетьманщини (1764 р.), знищено козацький устрій на Слобожанщині (1765 р.), зруйновано другу Запорозьку Січ (1775 р.), а в 1780 р. закріпачено селянство й остаточно ліквідовано всяку автономію на українських землях. Саму Україну поділено на губернії і влучено до складу Російської імперії. Київ з культурного центру на сході Європи перетворюється на провінційне місто. Козацька старшина після поразки Мазепи стає „малоросійською шляхтою”, яка хоч і служить цареві, проте знаходиться в постійному конфлікті з імперською політикою асиміляції і аж до початку ХХ-го століття деякі її представники продовжують обстоювати свої „права вольності”, гарантовані Переяславською Угодою. Ще віддавна Москва залишки запрошувала на церковну і світську службу талановитих українців, особливо виходців з Київської Могилянської Академії. Культурний вплив українців на московську державу постійно зростав і спричинився до модернізації Московії.

Не зважаючи на численні війни і постійний натиск московської адміністративної і асиміляційної експансії, цей період в історії України, який протривав понад сто років, розв'язав творчі сили українського народу і лишив нам спадщину, якій ми завдячуємо наше існування як історичної нації. На жаль, те, що збереглося, — це лише крихи тих культурних скарбів, знищених війнами, часом і розкрадених окупантами. В Гетьманщині на той час було приблизно 5 мільйонів населення. За найновішими дослідами 40 відсотків населення мешкало в містах. Існувало коло 1,000 міст з населенням понад 2,000. Для порівняння в Московщині було на той час біля 13 мільйонів населення, і тільки 2 відсотки було в містах.

Правобережна Україна була під гнітом шляхетської Польщі, і її населення масово втікало на схід, за Дніпро, заселяючи степи Слобожанщини. Так виникали нові поселення-слободи і міста: Харків, Суми та Острогожськ. Місто Ніжин стало торговельним центром міжнароднього зна-

чення. За Гетьманщини було три столичних міста: Чигирин — за Хмельницького, Батурин — за Мазепи і Глухів — аж до ліквідації Гетьманщини. Від цих історичних міст, перлин нашого містобудування, залишилися, фактично, лише назви. Разом із ростом економіки зростав і культурний рівень населення, про що свідчить надзвичайно високий на той час рівень письменності, навіть серед бідних людей.

На Лівобережжі в XVIII ст. існувало біля тисячі шкіл. Лише в 7 полках налічувалось понад 550 шпиталів. Існували велика кількість монастирів, які відігравали не лише релігійно-освітню роль, але також посідали великі господарства і земельні володіння. Своїм географічним розташуванням і фортифікаціями вони мали неабияке значення в обороні країни. Київ, як і інші головні міста Гетьманщини, мав статус Магдебургського права. У Київській Могилянській Академії навчалося понад 2,000 студентів, серед яких була значна кількість чужинців. Існували вищі школи (колегії) в Чернігові й Харкові. Багато українців діставало вищу освіту в університетах Європи, зокрема в Німеччині, Італії та Франції.

Вплив європейського ренесансу був відчутний і на Україні. Під впливом гуманізму і ширшого пізнання світу змінювалися старі схолястичні поняття про світ. У мистецтві запанували ідеї реалізму.

Як уже було згадано вище, на цей час припадає надзвичайний зріст будівництва на Гетьманщині, особливо церковного. За свідченням Евлія Галебі Чигирин виглядав так: „Нині це міцна фортеця, що має три ряди стін . . ., цитаделя її стоїть на крутій горі. Навколо фортеці три ряди непрохідних ровів . . . На загал в ньому (долішньому місті) начислюється 10,000 домів під гонтом з горішніми верхами. (Над містом) височіли 27 дзвінниць”.

Цей опис стосується не лише до одного міста. Ось як Галебі описує місто Лубни: „(там) . . . є арсенал і чудові гармати, за міською брамою стоять сім церков із дзвінницями. Троє воріт, шість бастіонів і вежі міцні, а рови глибокі. В середині фортеці нараховується 4,000 будинків під гонтом з горішніми верхами. В цілому в фортеці тисяча крамниць”.

Як видно з опису Галебі, в самому Чигирині було 27 дзвінниць, а в Лубнах — сім церков. Можна собі уявити, скільки церков було по інших містах і селах Гетьманщини. Ще перед Першою світовою війною їх можна було рахувати сотками. Сьогодні їх можна рахувати на пальцях руки . . . Часами збереглися лише фотографії, малюнки, подекуди лише фундаменти.

Розквіт церковного будівництва важко пояснити лише економічним добробутом і культурним піднесенням в країні. Логвин подає такі причини: „Подібно до гіантських меморіальних пам'ятників, ці храми поставлені в честь козацьких перемог: в Києві, в Чернігові, в Харкові, Сумах, Глухові та в Прилуках. Вони були на виду і завжди нагадували народові

про його силу і військове звитяжство". А ось що пише Цапенко: „Бурхливе XVII століття виховало в українському народі ідеали сили, величності, віру в нездоланність народної стихії в боротьбі за суспільну справедливість і національну незалежність. Ці ідеали пронизували всю духову культуру народу . . .” I в іншому місці: „Дух часу вимагав монументальних творів. Головним завданням, особливо в ХVІІІ — початку XVIII ст., стає створення виразного, вражуючого твору, символу, пам'ятника, створеного народом в честь національного визволення і ствердження національної культури”.

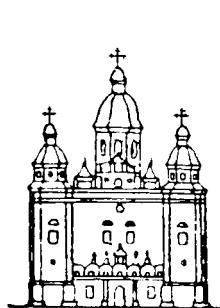
Нам тяжко не згодитися з таким поясненням, але воно, на нашу думку, не є вичерпуюче. Воно вияснює (хоч дещо ретроспективно) лише світсько-суспільні мотиви, які відігравали, безперечно головну роль. Проте з джерел-хронік, полемічних творів, з козацьких літописів і мистецьких творів можна довідатися про те, наскільки церковні діячі, козацька старшина і посполитий люд вважали свою Православну Віру святістю, яка була для всіх носієм всіх етнічно-моральних і духовних вартостей. Народ дорогою кров'ю платив за збереження цієї Віри, обороняючи її як шаблею, так і словом від католицької експансії з Заходу, ісламу з Півдня і зазіхань на незалежність Києва з Півночі.

Святе місто Київ зі своїми стародавніми храмами було тим центром, в якому князь Володимир освятив цілу Русь-Україну і яке стало символом Християнства на сході Європи. Теофан Прокопович, ректор Могилянської Академії, визнавав гетьмана Івана Мазепу наслідником св. Володимира в Києві. Святість Віри і Києва посилювалась переказом про благословлення Апостола Андрія і спонукувала до будування храмів і сприяла розвиткові всіх видів мистецтва і друкарства. Морально-релігійні мотиви відігравали поважну роль в розквіті церковного будівництва за часів Гетьманщини.

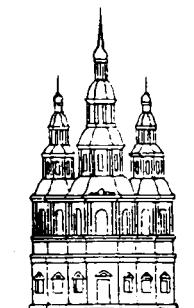
Архітектурний стиль

Природні умови: топографія місцевости, геологія ґрунту, кліматичні зони, наявність будівельних матеріалів з одного боку, а суспільно-політичні обставини, добробут суспільства, який, в свою чергу, визначає культурні потреби населення, з другого боку, вирішують мистецький напрямок та потужність архітектурного процесу. Вивчення архітектури особливо сприяє зрозумінню доби. В архітектурі сполучуються елементи естетики і технології. Вивчаючи архітектурний процес в історичному контексті, разом з усіма іншими видами мистецтва, дослідники дійшли до переконання, що архітектура часів Гетьманщини творить унікальний і самобутній стиль.

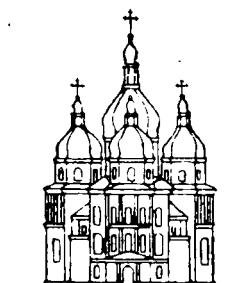
Ще на початку ХХ ст. науковці Київського історичного Товариства Нестора Літописця, як також і багато російських учених, досліджували українські дерев'яні церкви. Г.Павлуцький зробив підсумки цих дослі-

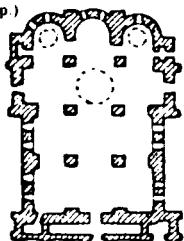
(а) Собор св. Миколая в Києві (1690—1696 рр.)

(б) Собор Покрови в Харкові (1689 р.)

(в) Собор Пресв. Троїці Густинського монастиря (1676 р.)

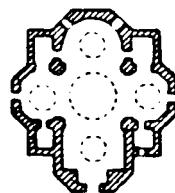
а

Зразок багатоверхої (з добільшого п'ятибанної) прямокутної в плані церкви

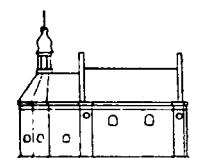
б

Зразок трьохдільної, трьохверхої церкви

в

Зразок п'яти(дев'яти) дільної п'ятиверхої церкви

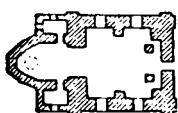
(г) Церква св. Іллі в Слободі (1656 р.)

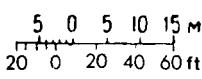
(д) Церква Возднесіння в Коропі (ХVІІІ ст.)

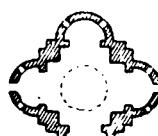
(е) Собор Пресвятої Троїці в Новомосковську (1773—1778 рр.)

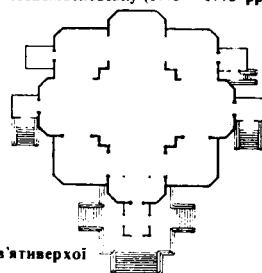
Приклад кімнатної церкви

Г

Зразок п'ятидільно-одноверхої церкви

Д

Зразок дев'ятидільно-дев'ятиверхої церкви

е

дженъ у своїй праці „Древности Украины — деревянные и каменные храмы”. Ось що він пише: „До українських дерев'яних церков неможливо прикладти жодної з відомих європейських мистецько-історичних схем. Не можна їх віднести ні до готики, ні до ренесансу, ні до барокка. Вони самі становлять стиль. Цей стиль природньо випливає з будівельного матеріалу. Стиль цей на протязі віків зберігся без змін. Українське церковне будівництво є національним мистецтвом, тому що воно переробило і перетравило всі чужі елементи як візантійські, так і західні”.

Які ж причини, що світ не знає про існування українського архітектурного стилю? Цапенко дає таку відповідь: „Існували політичні сили, яким було вигідно насаджувати і культивувати погляди про культурну гегемонію одних народів і вигадану неповноцінність інших”.

Взаємовідносини з Москвою

Американський історик і професор Колюмбійського Університету Марк Раєф у своїй книжці „Зрозуміння імперської Росії” пише: „Українці на московській службі принесли з собою західнє розуміння політики і адміністрації і в такий спосіб поклали початок і основу тим змінам, які пізніше запровадив Петро І. Таким чином люди і ідеї, імпортовані з України, послаблювали і підривали московську традиційну політичну культуру, руйнуючи її духовну і маральну цілість, на яку вона перед тим спиралася . . . Але, нарешті, найголовнішим було те, що загарбання України і її культурний вплив на Москву переорієнтував останню зі Сходу на Захід”. Одним з найвідоміших українців, що працював в Москві, був Іван Зарудний, який від 1701 по 1722 рік працював царським архітектором і фактично керував московським будівництвом. Наприкінці і після ліквідації Гетьманщини видатний архітектор Іван Григорович-Барський вдало і творчо поєднав популярні тоді неокласичні (ордерні) стилістичні засоби з українським архітектурним стилем. Це була остання ланка в розвитку архітектури Гетьманщини. Згодом Москва заборонила будувати в українському національному стилі. Від 1803 р. тяжкий, чужий для України, „класичний” стиль спотворив багато українських міст.

Класифікація

За вжитком архітектуру Гетьманщини можна поділити на три типи: фортифікаційна, цивільна і церковна. До фортифікаційного будівництва відносяться оборонні споруди з землі, дерева та цегли як: рови, валі, замки та військові склади. До цивільного будівництва можна віднести споруди промислові, господарські, торговельні, культурно-освітні та благодійно-шпитальні, а також палаці і житлові будинки. До церковного будівництва належать будівлі релігійного призначення: монастирі, церкви, дзвінниці та інші храми.

Не нехтуючи важливістю двох перших типів будівництва, нас найбільше цікавить будівництво церковне, де найяскравіше виявився його національний характер. Не зважаючи на різницю в типах будівництва, всі церковні споруди мають спільні, характерні для української архітектури, риси, в більшій чи меншій мірі розповсюджені по всій етнографічній території України від Слобожанщини до Карпат. Рідко подиуваним типом церкви є однокамерна (однокімнатна) церква. Прикладом цього типу може служити каплиця св. Іллі в Суботові (1656 р.). В ній колись був похований Богдан Хмельницький.

Найбільше розповсюдженням типом церкви на Україні можна, безумовно, вважати тридільну церкву з дещо більшим центральним приміщенням. У своїй класичній формі споруда має три бані на восьмигранних (з вікнами) барабанах з центральною банею вищою і часто більшою розміром. Деякі варіанти мають лише одну баню або лише по одному „ліхтарику” по обидва боки від головної бани.

Ось що пише про такі церкви Цапенко: „Центрична трьохдільність українських церков продовжує свій розвиток в той спосіб, що центральна частина споруди стає більше виявленою, а завершення церкви стає трьохбанним. Це об'ємно-просторове будівництво і є національною особливістю українських храмів”.

Найбільш репрезентативним і завершеним типом української церкви є п'ятидільна хрещата церква. Цей тип розвинувся з досвіду будівництва на всіх українських землях і є синтезою найбільш національного і самобутнього будівництва в українській архітектурі. Про п'ятибанні церкви Цапенко каже: „Будівничі прагнули творити симетричні композиції з рівноцінними фасадами. Вони воліли споруджувати їх на відкритих, придатних для споглядання, місцях, що вимагало виразності всіх сторін споруди. Притаманною рисою будівництва тих часів був паралельний розвиток і співіснування різних типів храмів. Проте цей тип, який ми розглядаємо (п'ятидільний хрещатий п'ятиверхий), характеризує процес ставання національних особливостей архітектури і є підсумком цього процесу. Національні риси досягли тут найбільш повного і досконалого вияву. Ці споруди з повним правом можна назвати українським національним стилем. Об'ємно просторові й плястичні особливості цього типу настільки своєрідні, що їх можна зустріти лише на Україні”.

Ще треба згадати про дзвінниці й оборонні вежі, які були частиною церковних чи монастирських комплексів, тобто елементом т.зв. ансамблевого будівництва. Вони займали стратегічне положення і були розташовані найчастіше на горі або над брамою оточеного мурами комплексу.

Елементи стилю

Спільним для всіх типів церков було застосування і розміщення певних мистецьких і декоративних засобів. Більшість будов мали зовнішні зрізані кути, що давало їм гранчасту (кристалічну) форму, яка посилювалася восьмигранними барабанами і характерною для української архітектури банею з м'яко зломаною лінією даху. Площини стін, особливо в цивільних будівлях, часто були увінчані фронтонами бароккового походження. Стіни часто були поділені пілястрами на вертикальні площини, а багаті карнизи ділили стіни на горизонтальні площини. Двері й віконні отвори були прикрашені наличниками. Стіни в українських церквах, як правило, декорувалися мистецьким ліплінням, часто використовуючи місцевий народній орнамент. В дерев'яних церквах вживалися різьблення. Часами вживалася кольорова кераміка. Самі будови малювалися ясними барвами: білою, ясними відтінками блакитного або жовтого кольору.

Бані церков теж малювалися. Багатші й важливіші церкви мали позолочені бані — звідси „Золотоверхий Київ”. Внутрішні стіни були побілені і, якщо були викінчені, то здебільшого художнім ліплінням. Вся увага була звернена на різьблені, позолочені і розмальовані іконостаси. Тут мистецьке багатство було доведене до надзвичайної досконалості. Більшість іконостасів не збереглася, але навіть в тій невеликій кількості, що пережила лихоліття і варварство, можна знайти шедеври. Треба тут звернути увагу, що згадана декоративність є, без сумніву, з арсеналу барокко, проте вона має лише випадковий характер. Як правило, в найбільш національно-українському стилі витриманих церквах ця декоративність є лише підрядним елементом цілої будови.

Характеристика

Можна задати таке питання: в чому полягають характеристичні ознаки українського архітектурного стилю?

У своїй доповіді в Детройті „Плян і профіль в українській церковній архітектурі” професор Радослав Жук зробив підсумок ознак, за якими можна пізнати типову українську церкву. Поперше пірамідальність загальної композиції з вищою центральною банею і нижчими боковими. Він навіть розробив графічну скалю, за якою можна визначити типову українську церкву.

Характеристика проф. Жука підтверджується пропорційною аналізою академіка Цапенка (дивись рис.3). Порівнюючи окремі риси української архітектури зі зразками європейської архітектури, проф. Жук вказує на подібність і спорідненість цих рис. Якщо порівняти індивідуальні риси різних архітектурних напрямків, то між ними можна завжди відшукати певну подібність. Наприклад, церква св. Петра в Римі мало чим

відрізняється від п'ятидільно-п'ятибанних церков, але, поперше, такий плян церкви в Римі є винятком, а не правилом, подруге, об'ємно-просторова організація від пляну вгору мало чим нагадує симетричність, рівноцінність фасадів, а саме головне піраміdalність української церкви. Величезна баня над св. Петром при наближенні ховається за цим фасадом, в той час, як українська церква розгортается у височину. Те саме можна сказати і про т.зв. „українські” бани, які мають характерний „злам”. Подібні бани можна зустріти в середній і західній Європі, але де можна знайти композицію з трьох, п'ятьох або дев'яти бань, що, мов тональні елементи в музиці, зливаються в один акорд. Це можна знайти лише на Україні.

Подібно до того, як будівничі ренесансу використовували архітектуру і будівельні методи стародавнього Риму, українські майстри часом залиничали елементи інших культур. Отже, основною характеристикою української архітектури, але далеко не єдиною, є піраміdalність загальної композиції.

Центричність будов, рівноцінність фасадів, висотне розгортання внутрішнього простору, яке відповідає внутрішньому обрисові, її доцільність об'ємно-планового рішення будуть додатковими характеристиками української архітектури.

Підсумовуючи сказане, бачимо, що на протязі більше як ста років, що становить період Гетьманщини, український народ, в наслідок визвольної боротьби проти Польщі, спромігся створити політично-економічні умови, які розв'язали творчий дух народу й піднесли українську культуру до рівня тогоденної європейської культури. Цей культурний зрост тривав навіть під все зростаючим тиском Московської держави, яка сама під натиском української культури змінила орієнтацію зі Сходу на Захід. І тільки після поразки під Полтавою Москва порушує закономірний розвиток української культури і, вкінці, ліквідує її саму Гетьманщину. За цей історично короткий час українська архітектура, спираючись на будівельні традиції Київської Русі і використовуючи європейський досвід, спромоглася на створення свого, окремого архітектурного стилю і розгорнула небувалий в нашій історії розмах будівництва. На жаль, московська зарозумілість і казенщина обірвала дальший розвиток цього процесу, який міг би й далі давати людству докази величі духа вільного народу.

Про автора:

Інж. Лев Майстренко — бакалавр технічних наук по конструкціях, Прат Інститут, Н.-Й. Проектний інженер в адміністрації портів Нью-Йорк і Нью Джерзі. Знавець залізобетонних конструкцій. Відповідальний за інсталяцію і експлуатацію механічного і електричного устаткування і догляд за ремонтом. В його компетенцію входять всі елементи будівництва і архітектурна інтерпретація будівельних законів.

Автор статей про церковне будівництво на Україні.

Пам'яті Валентини Туркало

В травні 1988 р., після довгої і тяжкої хвороби, померла дружина голови ЦК СЗСУ-СП Зиновія Туркало. Покійна народилася в Києві 1922 р. в родині Іларіона і Марії Колесниченко, наймолодшою з п'ятьох сестер.

Валентина Туркало була скромною, але послідовною українкою і служила, чим могла, українській справі. Виховуючи своїх трьох дітей, вона настірливо вчила їх української мови і зробила з них свідомих українців.

Перейшовши, звичайну для емігранта, тяжку дорогу через Німеччину, Францію й Америку, вона не втрачала оптимізму і мужньо боролася з перешкодами, які їй створювало життя. Покійна ніколи не втрачала волі до життя і була помічницею свого чоловіка в громадських справах.

Останні десять років їй довелося пережити тяжку недугу, яка нарешті вкоротила її життя.

Похована на українському цвинтарі в Савт Бавнд Бруку, Н.Дж.

ПРОТОКОЛ

засідання Ц.К. СЗСУ-СП, яке відбулося 16 липня 1989 р., в місті Нью-Йорк, США, в зв'язку з відбуттям 10-ої Сесії УНРади.

Присутні:

З. Туркало, М. Нешта, Д. Ярмоленко, В. Огородник, М. Могиліна.

Програма дня:

1. Відкриття.
2. Інформація про перебіг 10-ої Сесії УНРади 17-19 червня 1989 р. в Бавнд Бруку.
3. Фінансовий звіт за 10-ту Сесію УНРади нашої Організації.
4. Видання наступного числа журнала „Укр. земля” ч.16.
5. Різне.

1-2. Засідання відкрив З.К.Туркало, привітавши присутніх, та повідомив про те, що наша делегація на 10-ій Сесії УНРади складалася з трьох осіб: З. Туркала, М. Могиліної та В. Огородника, який прибув з Зах. Німеччини. Кожний з делегатів мав два голоси. Наша делегація приймала активну участь в роботі комісій 10-ої Сесії.

3. Фінансовий звіт подав З. Туркало.

На проведення 10-ої Сесії УНРади, в міжчасі, поступило від слідуючих осіб:

Д. І. Ярмоленка	400.00	Ю.С.Семенка	52.00
М. Нешти	200.00	Г.І.Бажула	50.00
В. М. Огородника	200.00	I. Панасенка	50.00
З. Туркала	200.00	М. П. Могиліної	25.00
М. та В. Ящечків	200.00	Разом: 1,377.00 ам. дол.	

Видатки на 10-ій Сесії УНРади:

1. Реєстрація делегатів	300.00
2. Бенкет	80.00
3. Реєстрація неприб. делегатів	45.00
4. Готель	103.00
Разом:	528.00

4. Справа видання журналу „Укр. земля” ч.16:

З. Туркало поінформував, що ми будемо намагатися надрукувати журнал якнайдешевше. Голова Кр. Комітету в Німеччині В. Огородник вніс 200.00 дол. на видання журнала. Всі присутні погодилися на вплату такої суми, а поза тим — внесли пропозицію, аби звернутися до всіх наших Осередків, членів і прихильників за пожертвами на видання журнала та інших періодичних видань. Крім того, звернутися до Ю. С. Семенка, через В. Огородника, за відповідною статтею до журнала.

5. Д. Ярмоленко запропонував, щоб наша Організація підібрала відповідних людей до УНРади та інших органів ДЦентру УНРеспубліки в екзилі.

М. П. Нешта вніс пропозицію про співпрацю нашої Організації з сільсько-господарськими чинниками Америки для спільногорозвитку сільського господарства та селянської ідеології і моралі.

Ухвалили: просити М.П.Могиліну встановити зв'язок з відповідними сільсько-господарськими чинниками Америки, після чого поінформувати ЦК про наслідки проведеної праці в цьому напрямку.

На закінчення, М. П. Нешта поінформував про перебіг краєвої демонстрації поневолених народів, яка відбулася в Нью-Йорку 9 липня 1989 р., в якій наша Організація взяла активну участь з національним пропором, про що надіслано репортаж та фотографію демонстрації до газети „Свобода” в Н.Дж.

Голова Засідання:
З.Туркало

Секретар:
М. Нешта

„ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА”

Союз Земель Соборної України, політ. партія ліберального спрямування, заснована 1948 р. в Ашаффенбурзі (Зах. Німеччина), перейменована на II з'їзді в Новому Ульмі (1950) на Сел. Партию (в складі УНРади). Організатор і лідер партії В. Доленко, по його смерті (1971) — Ю. Семенко; ін. діячі: В. Дубів, В. Дубровський, Д. Мельник ін. Осідок секретаріату партії в Нью-Йорку, орган — „Укр. селянин” (1953-66).

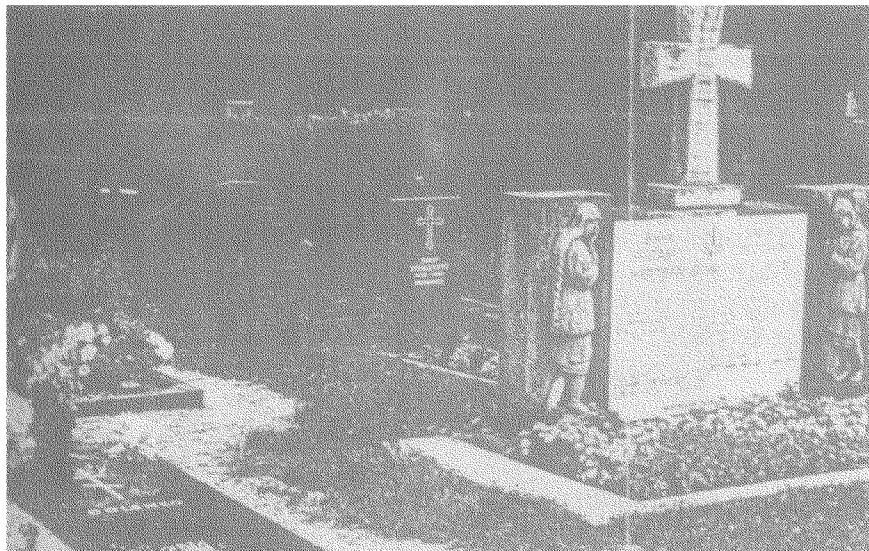
Том 8, ст. 2973.

„Український Селянин”, місячник Союзу Земель Соборної України — Сел. Партиї, виходив 1953—66 в Нью-Йорку і (з 1954) у Мюнхені. Гол. ред. В. Дубровський, з 1956 — Ю. Семенко.

Том 9, ст. 3438.

Д.І. ЯРМОЛЕНКО І п-ні М. КОРНІЙЧУК В ЕВРОПІ

Перебування Дмитра Ярмоленка і пані Марії в Європі було використано для зустрічі з ними членів СЗСУ-СП в Новому Ульмі. Прибулі з США, разом з В. Огородником і Ю. Семенком, пішли на цвинтар поклонитися останкам В.А.Доленка. Оскільки вже нема могил похованих тут І.Матюшенка, члена Ради Установчого З'їзду СЗСУ, І.Басенка, співпрацівника „Укр. Селянина”, Дурдела, автора книги „Мара комунізму”, та інших, — в управі цвинтаря було вияснено статус могили В.А. Вона оплачена до 2000 року. Щоб не трапилося небажаного, треба щоб СЗСУ-СП звернувся до управи цвинтаря з уповноваженням для парафії УАПЦ в Новому Ульмі доглядати за молилою, без права поховати в ній ще якогось померлого. Цю справу оформлять Д.Ярмоленко (США), Ф.Бала (Англія) та В.Огородник (Німеччина). В.Огородник, Д.Ярмоленко та Ю.Семенко заплатили по 50 НМ. за догляд над могилою та відновлення написів, хреста і тризуба.

Д. Ярмоленко розповів про участь СЗСУ-СП в Тижні Поневолених Націй в Нью-Йорку, про що позитивно згадав також часопис „Свобода”.

В. Огородник говорив про стан СЗСУ-СП. У зв’язку з т.зв. „гласністю” в СРСР, українські письменники, інтелігенція, весь український народ активно домагаються запровадження української мови в державних установах, кіно, телебаченні і т.д. В той же час українські емігранти, зокрема члени нашої організації, живучи в добробуті, не спроможні видати жур-

нал „Українська земля” хоча б один раз на рік. Він звертається з закликом до членів і прихильників СЗСУ-СП жертвувати на видання журналу.

Присутні склали на видання „УЗ” такі пожертви:

В.Огородник 300 НМ

Д.Ярмоленко 300 НМ

Ю.Семенко 300 НМ

Вже надійшли від:

Чуприни (Бельгія) 1000 фр. 50 НМ

В.Буряка (Австралія) 50 а.дол. 65 НМ

М.Ігнатенка (Нім.) 10 НМ

Разом: 1,025.00 НМ

В Бад Герсфельді Д. Ярмоленко відвідав українську дільницю цвинтаря, де поклав квіти біля пам'ятника українським жертвам війни, збудованого за його участю в 1946 р. Там поховано коло 35 чоловік, переважно членів СЗСУ-СП.

На відзначення відвідин Д. Ярмоленка, бургомістер Людвігсау Вілфрід Блюм улаштував у міській ратуші прийняття. У своєму слові він привітав Д. Ярмоленка як члена Комітету Поневолених Народів. Говорячи про свої симпатії до українського народу, сказав, що М. Горбачов здійснює російську імперіалістичну політику Петра I. і Сталіна іншими підступними засобами.

Після офіційної церемонії і частування, відбувся огляд недалекого кордону з НДР, яким керували командири військових частин цього сектора.

ВШановний Пане Семенко!

Щиро Вам дякуємо за переслання одного примірника „Українська земля” ч.12, якого ми відразу вводимо у книжковий фонд Бібліотеки, і який, разом з усіма попередніми числами, буде цінним показником для майбутнього дослідника багатогранних дерзань української політичної еміграції у післявоєнному періоді.

Якщо були дальші появі цього періодика-органу, ми були б Вам дуже вдячні за їхні переслання.

Вітаємо Вас і бажаємо всього доброго.

За Раду Бібліотеки ім. С. Петлюри:
інж. Василь Михальчук
Директор

СМЕРТЬ ПРЕЗИДЕНТА МИКОЛИ А. ЛІВИЦЬКОГО

Вже коли це число було в друці, надійшла сумна звістка про смерть Президента Української Народної Республіки в екзилі, Миколи Андрійовича Лівицького. Редакція висловлює щире співчуття родині, Державному Центрі і всім прихильникам покійного.

Президентом УНР в екзилі став віце-президент Микола Пав'юк.

ВІДВІДИНИ Ю. СЕМЕНКА В АМЕРИЦІ

Влітку 1987 р. лідер СЗСУ-СП Юрій Семенко відвідав Сполучені Штати Америки. Перебуваючи на сході, головно в Нью-Йорку, Юрій Сергійович побував на Союзівці, мав інтерв'ю в редакції „Свободи” і знайшов час, як непоправний шахіст, грати в шаховому турнірі.

Крім серйозних зустрічей з членами СЗСУ-СП в Нью-Йорку, Нью-Джерзі і Філадельфії, Ю. Семенко мав змогу відвідати козацький музей, вивезений із Ставрополя на Кубані, де знаходяться численні експонати з історії козацтва, в тому і з Запорізької Січі. Між іншими історичними предметами, в цьому музеї переховуються 37 запорізьких прапорів, пірначі, булави та інші історичні реліквії.

Сподіваємося, що у Юрія Сергійовича залишилися приємні згадки про цю подорож. Будемо раді вітати пана Семенка ще раз на Американській землі.

Ю. Семенко, З. Туркало і Д. Ярмоленко при розмові в домі Ярмоленків.

Зиновій Туркало

МИРКУВАННЯ

В своїх стосунках з чужинцями українці часто наштовхуються на сліпу стіну незрозуміння і упередження. Самі звичайні і українцям самозрозумілі історичні істини не знаходять резонансу в свідомості вихованіх на заході, в інших умовах, людей.

На це є багато поважних причин. Не маючи змоги аналізувати їх всіх, заторкнемо коротко деякі з них:

Незнання історії Східної Європи і, зокрема, України і тих спеціфічних умов в яких вона розвивалася. Будучи поза сферою впливу античних імперій, Східня Європа залишилася „білою плямою” в свідомості західних людей до останнього часу. Поступово ця порожнечка замінилася поняттям „Росія” і це задовольняє недумаючу більшість. Під впливом російської і польської імперської політики, історичні факти замовчувалися, а події діставали викривлену інтерпретацію. Під впливом російської пропаганди чужинцям тяжко, в своїй підсвідомості, виділити Україну в якесь окреме, самостійне поняття, відірване від Росії. Сама назва України стала відома в світі, порівнюючи, недавно. Прикладом викривлення історії (в польських джерел) може служити книжка Джеймса Мішенера „Поланд”.

Чи не найбільшою перешкодою до зрозуміння окремішності України є стара назва України «Русь». Прибравши цю назву, в латинізованій формі «Росія», для своєї новоствореної імперії цар Петро I ліквідував стару назву держави „Московське Государство” в кінці XVII століття і тим створив передумови для поступового присвоєння цілої української історії. Таким чином було створено заміщення в поняттях Заходу про Східню Європу.

Кульмінаційною точкою цього заміщення є безсоромне святкування тисячоліття Християнства російською церквою, хоч тисячу років тому не існувало „Росії” і не існував „російський народ”. Модерний російський націоналізм цілком задовольняється цим станом речей і намагається затримати його за всяку ціну.

Вживаючи назву „рашен” для кожної особи, що походить із теперішнього Советського Союзу, на зразок того, що кожну людину з США називають „американцем”, люди роблять велику послугу російському імперіялізму. Навіть такий „експерт” як Джорж Кеннан порівнював Советські Республіки з штатами. Таке порівняння більше як що інше показує необізначеність з дійсним станом речей. Не можна порівнювати багатонаціональну суміш людей в Америці з національними республіками в СССР. Коли в Америці ні одна національність не має своєї „історичної” території і кожна національна група підтримує, в більшій чи меншій мірі, зв’язки

з країнами свого походження, то в СССР кожна „республіка” є завойованою Росією країною (і має, до речі, свої меншизни) з власною історією і свою власною культурою. Всі намагання імперської Росії і, ще в більшій мірі, комуністичного уряду русифікувати населення національних республік не дали, до цього часу бажаних для росіян результатів.

Я умисне кажу „росіяни” а не уряд бо, на жаль, більшість росіян, незалежно від політичних переконань, тримаються політики затримання імперії.

Переконливим прикладом може служити виникнення, серед так зв. „білої” російської еміграції, багатьох організацій з такими назвами як „Союз Советських Патріотів”. Забувши свої розходження з комуністами, росіяни були охоплені хвилею патріотизму після перемоги над Німеччиною. До речі на чолі такого „Союзу” у Франції був колишній адмірал царської флоти. Цілком очевидно, що „білі” армії, налякані ленінським гаслом „самовизначення аж до відокремлення” воювали за збереження імперії. Коли стало очевидним, що комуністичний уряд тримає всі завойовані країни „залізною рукою” і, навіть, поширює імперію, для них політичні розходження відійшли на задній план. Тим самим можна пояснити і ставлення більш генералів до національних армій в часі т.зв. громадянської війни. Кожний вияв національної окремішності був для них загрозою.

Все це залишається поза увагою Заходу. В кінці п'ятирічок років, коли, запущений Советським Союзом „спутник”, викликав велике зацікавлення, американці кинулися вивчати що незнану ними країну.

В результаті цього зацікавлення до СССР іздили чисельні делегації. Однією з таких делегацій була група вчителів, які поїхали вивчати справу навчання в СССР. В своєму звіті з подорожі американські вчителі допустили багато серйозних помилок. Вже не кажучи про помилкове порівняння здібності учнів читати фонетично з англійським „спелінгом”, вони прийшли до переконання, що діти шкільного віку можуть читати більше слів ніж діти, такого самого віку в Америці. Побачивши, що в республіках існують школи з іншими мовами навчання, і учні належать до не-російської національності, американці прийшли до висновку, що в СССР існує „сегрегація”, не розуміючи, що школи своєю мовою існують проти бажання центрального уряду і розглядаються ним як тимчасове зло.

В недавній розмові з освідченою американкою, правником і колишньою географією і історією Європи, виявилося, що про Україну вона знає тільки як про географічну назву і як про „житницю Росії”. Навіть серйозні історики часто називають Україну „півднем Росії”. Наприклад турки досі називають росіян „руссами”, вживаючи стару назву України і поширивши її на своїх мешканців теперішнього СССР. Назва, яку вони пізнали ще в XIV столітті міцно засіла в їх мові.

Російська імперія витрачала, на протязі довгого часу, великі суми грошей на т.зв. „обруcenіс края”, не тільки на українських землях але також і на землях інших національностей. Мені довелося розмовляти з одним армянином, колишнім полковником царської армії, який, будучи дуже гордим своїм званням, з дуже виразним армянським акцентом, переконував мене що він „русский”.

Не можна не згадати про ще одну перешкоду, яка стоїть міже українцями і світом. Впродовж багатьох років, міністерства західних країн і інші організації, що вивчають, із стратегічних міркувань, проблему сходу Європи, покладалися на послуги людей, які володіли російською мовою. Такими експертами робилися, за невеликими винятками, емігранти з тої самої Росії, спочатку росіяни а, пізніше жиди. І одні і другі не мали симпатій до національно-визвольних рухів, хоч і з різних причин, а тому подавали інформації сприятливі для імперії і не давали голосу потребам національностей. Навіть тепер, коли західні держави мають своїх знавців російської мови, вихованих на офіційній історії в російській імперській інтерпретації, не розуміють значення „місцевих” націоналізмів. Деякі західні держави мали свої проблеми з самостійницькими рухами в своїх власних державах а тому не мали симпатій до всіх „провінційних” націоналізмів, хоч на протязі історії російського імперіалізму вони терпіли поразки не вміючи використати, на свою користь, самостійницькі рухи.

Питання національностей залишається слабим місцем в політиці Росії і затримує прикладання „гласності” і „перестройки”.

